

Darko Radinja*

IZVLEČEK

UDK 911.2:378.096(1919-1989)

Prispevek obravnava razvoj fizične geografije na ljubljanski univerzi. Deli ga na štiri obdobja po vodilnih strokovnjakih.

ABSTRACT

UDC 911.2:378.096(1919-1989)

SEVENTY YEARS OF PHYSICAL GEOGRAPHY AT THE UNIVERSITY OF LJUBLJANA

The article discusses four different periods within the development process of physical geography at the University of Ljubljana.

V sedmih desetletjih filozofske fakultete je podobno kot celotna geografija tudi fizična (naravna) doživela marsikatero razvojno spremembo, ki ni bila le formalne, organizacijske narave, temveč tudi vsebinske. Njen položaj se je zato v marsičem spreminjal znotraj geografije pa tudi navzven. Posebno zadnja tri desetletja so bila v tem pogledu izredno dinamična.

Sedemdeset let za univerzo sicer ni posebno veliko, več pa pomeni za stroko, kakršna je geografija, še posebej, ko mislimo na pokrajino kot njen osrednji predmet. Ta se je, če se omejimo na slovensko pokrajino, v nekaj desetletjih, takorekoč v dobi ene generacije, spremenila bolj, kakor prej v stoletjih. Podobno se je v tem času predru-gačila družba (njena struktura in organizacija) in njen odnos do narave. Ta še nikoli ni bil tako pereč, kakor je danes. Za našo pokrajino velja to morda še bolj, kakor za katero drugo, s tem pa tudi za geografijo kot nacionalno vedo, saj se je funkcioniranje družbe, ki je čedalje bolj dinamični preoblikovalec pokrajine, v tem času močno stopnjevalo.

Sedemdesetletnica ni posebno zaokrožena doba (kakor npr. 50-letnica, 75-letnica ali 100-letnica), vseeno pa tudi dekadne obletnice nudijo priložnost, da se jih spomnimo, vsaj bežno pregledamo opravljeno pot, se ob tem zamislimo in se zazremo tudi naprej. Doslej so bile zabeležene tri obletnice univerze, 10-letnica (1929. leta), 30-letnica (1949. leta) in 50-letnica (1969. leta), in ob njih naletimo na nekatere, takrat zapisane geografske misli. Ni pa bila zabeležana 25-letnica, ki je padla v tragična okupacijska leta (1944. leta).

* Dr., univ.prof., Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, 61000 Ljubljana, Aškerčeva 12, YU.

Žal se pri vpogledu v dosedanja razvoj ne moremo nasloniti na arhivsko gradivo, ki bi bilo zbrano na enem mestu in ustrezno urejeno. Ker poleg tega na tem mestu tudi ni dovolj časa na voljo, gre v priložnostnem prispevku bolj za osebne poglede, kakor za kaj drugega. To velja zlasti za pregled povojnega razvoja, kjer se zaradi osebne izkušnje vpleta vanj tudi vpogled prizadetega udeleženca, in ne le neprizadetega opazovalca. In ko skušamo osvetliti razvoj fizične geografije, se ni mogoče vselej omejiti samo nanjo. Včasih jo je lažje razumeti v luči celotne geografije.

Delitev na fizično in družbeno geografijo je tradicionalna, tako tudi na ljubljanski univerzi, ki jo je spremljala od njenega začetka dalje, toda v drugačnem pomenu pred vojno kakor po njej. Tako sta bili še ob ustanovitvi za geografijo predvideni dve stolici. Oglejmo si najprej, kako se je spreminjal položaj geografije v organizacijskem pogledu in v tem okviru tudi fizične.

Če smo natančni, geografija na ljubljanski univerzi pravzaprav letos ne praznuje sedemdesetletnice, manjka ji vsaj leto, če že ne dve. Zaživela je namreč 1920. leta, ko je bil nastavljen prvi profesor geografije, in sicer fizični geograf iz Hrvaške dr. A. Gavazzi, ki pa je z delom začel leto kasneje (1921.). Značilnejše pa je to, da so tedanji geografski inštitut ustanovili (1921) v okviru filozofske fakultete, ki pa je bila drugačna od sedanje, saj je poleg humanističnih obsegala tudi naravoslovne vede. S tega vidika je bistvu geografije tedanji organizacijski položaj ustrezal. Tako je ostalo tudi vseh prvih trideset let, vse do 1949. leta. Takrat so se iz filozofske fakultete izločile nehumanistične vede z geografijo vred ter se organizirale v novo, prirodoslovno-matematično fakulteto. Že čez nekaj let (1955) sta se fakulteti ponovno združili, tokrat v prirodoslovno-matematično-filozofsko fakulteto (PMF), a se čez dobro leto (1957) znova ločili, vendar je geografija še naprej ostala na naravoslovni fakulteti. Šele od leta 1961 dalje, kmalu bo že 30 let, je geografija znova v okviru filozofske fakultete, ki pa je zožena na humanistične vede, kar za geografijo ni brez pomena. Saj ji ta položaj že zaradi njenega povezovanja z naravoslovjem in družboslovjem hkrati, veliko manj ustreza, vsekakor manj kakor v prvi polovici njenega obstoja. Med drugim so na sedanji fakulteti geografske povezave z naravoslovnimi vedami otežkočene, kar pa ne prizadeva le fizične geografije, temveč celotno.*

Organizacijski položaj geografije, kakršen je zadnja tri desetletja na ljubljanski univerzi, je v državi edinstven. Edino v Ljubljani je geografija v okviru filozofske fakul-

*Takratna reorganizacija je sledila aplikativnemu principu: temeljne vede naj bi se tudi organizacijsko povezovale z aplikativnimi, npr. biologija z agronomijo (na BTF). Geografija je imela v načelu tri možnosti: upošteva njeno pedagoško aplikacijo ostati bodisi na naravoslovni fakulteti ali preiti na filozofsko, upošteva njeno nepedagoško aplikacijo pa preiti na ustrezno tehnično fakulteto in se pridružiti npr. prostorsko-planerski aplikaciji (FAGG). Geografija se je odločila za naravoslovno fakulteto, potisnjena pa je bila na humanistično (filozofsko).

tete, povsod drugod je na prirodoslovnih fakultetah, če izvzamemo skopsko univerzo, ki je do nedavna imela po moskovskem vzgledu svojo, geografsko fakulteto. V lastno fakulteto se je pravkar organizirala tudi geografija na beograjski univerzi, ki je bila doslej ves čas na prirodoslovni fakulteti. Tudi drugod po svetu za geografijo ni značilno, da bi jo na univerzah gojili v okviru humanistike. Toda na ljubljanski filozofski fakulteti je geografija omenjeni položaj le napol izkoristila, še največ v družboslovnem pomenu, manj pa v humanističnem.

Organizacijski položaj geografije je potemtakem v povojni dobi manj ustrezen, kakor pred njo. Ni pa naključno, da je v drugi polovici petdesetih let geografija prešla najprej v okvir naravoslovne fakultete, po letu 1960 pa v okvir družboslovne oziroma filozofske. K temu niso pripomogle le zunanje okoliščine (povojni sistem neprestanega spreminjanja), temveč tudi notranje, seveda kot odziv zunanjih, tako tudi spremenjeno razmerje med fizično in družbeno geografijo. Z naglim tehnološkim in industrijskim razvojem zahodnega sveta po drugi svetovni vojni se je namreč začelo uveljavljati naziranje, da je razvoj sodobne družbe bolj odvisen od njenih notranjih silnic kakor od naravnih. Tako so tudi v delu geografije začeli naravo vrednotiti bolj kot pridobitno sredstvo, kakor kaj drugega. Med geografi je tako naraščalo zanimanje za družbenogeografsko problematiko, in vzporedno s tem se je večal tudi delež vanjo usmerjenih geografov. Od tu so se širile tudi težnje po zoževanju fizične geografije na valorizacijo naravnih razmer. Šele v zadnjem desetletju čedalje bolj pereča problematika degradacije okolja in njegovega varstva vse bolj opozarja na zmotnost oziroma enostranost omenjenih naziranj.

Če je položaj fizične geografije znotraj stroke njena stvar, je celotni položaj stroke v okviru univerze vendarle širši. Neustreznost njenega sedanjega organizacijskega položaja bi bilo treba kljub togi organizacijski strukturi univerze ublažiti vsaj z večjo samostojnostjo geografije znotraj fakultete, predvsem pa z večjim posluhom za njene specifične potrebe.* S tega vidika so za geografijo na sedanji filozofski fakulteti pereče zlasti študijske in raziskovalne oblike, ki za humanistične vede niso tako značilne (laboratorijsko delo; terensko delo, povezano z instrumentalno opremo; kartografska oprema in kartografsko delo pa tudi druge posebnosti, povezane z usposabljanjem studentov za nepedagoška aplikacije geografije, ki terjajo tehniki bližje načine dela itd.). Seveda pa omenjeni vidiki niso edini. Položaj geografije v okviru filozofske fakultete geografi doslej pravzaprav nismo do kraja premislili. Kakšne so npr. njene možnosti, če jih ne obravnavamo le s sociološkega, temveč tudi filozofskega, prostorskega ali celo behaviorističnega vidika?

* Poučna je nova organizacija geografije na beograjski univerzi, ki je sicer ostala v okviru prirodoslovne fakultete, vendar znotraj nje organizirana v lastni, geografski fakulteti.

Ko je bil ob znanih organizacijskih in drugih spremembah, ki so univerzo pretresle na pragu šestdesetih let, dotedanji geografski inštitut FF poimenovan v oddelek (in kasneje v pedagoško-znanstveno enoto ter nato ponovno v oddelek), je ta kmalu zatem preko Geografskega društva Slovenije uveljavil ustanovitev novega geografskega inštituta (1961), vendar ne oddelčnega ali fakultetnega, temveč neposredno pri univerzi. Do njega je prišlo prav z namenom, da omogoči organizirano geografsko raziskovalno delo na enem mestu, predvsem pa enotno zasnovano ter utemeljeno ne glede, kje na univerzi, fakulteti ali višji šoli so geografi zaposleni, v prvi vrsti seveda geografom z matičnega oddelka. Ta zasnova se je dve desetletji vsaj deloma uresničevala, vendar je bila kasneje prekinjena zaradi zunanjih, nestrokovnih razlogov, predvsem zaradi principov samoupravljanja. Geografski inštitut pri univerzi se je tako sicer osamosvojil, obvisel pa je v zraku. Od prvotne zasnove je obdržal pravzaprav le ime, sicer z univerzo nima ničesar več skupnega. Tako je prišlo do situacije, ko je matična geografija ostala brez lastne znanstvene organizacije. V primerjavi s prejšnjo se je položaj poslabšal, čeprav že prej ni bil idealen, ker je generiral dualizem geografije. Fizični geografi so se namreč vključevali v raziskovalno delo geografskega inštituta akademije, drugi pa geografskega inštituta univerze, ki pa ga je oddelek vendarle usmerjal. Dualistična orientacija geografije se je takrat poglobljala tudi zaradi tovrstne organizacijske osnove, ki se je med drugim utemeljevala z delitvijo dela. S kasnejšo, že omenjeno samoupravno osamosvojitvijo geografskega inštituta univerze (podobna reorganizacija je zajela tudi znanstveno delo na akademiji) se je matična geografska ustanova na filozofski fakulteti morala, kljub dvema geografskima inštitutoma, vključiti v tretjega, negeografskega, namreč v splošni znanstveni inštitut na fakulteti. Povezava z geografskima inštitutoma je s tem bistveno oslabela, kolikor ni sploh zamrla. To ni bilo v prid nobeni od teh ustanov pa tudi ne geografiji kot celoti. Ta absurd je bil le konkretizacija mnogo širšega, izvirajočega iz splošne organizacije znanstvenega dela in organizacije družbe nasploh. Na raziskovalno delo vse to ni vplivalo spodbudno, morda še najmanj na geografski oddelek FF, kjer so se organizacijskim zagatam raziskovalnega dela pridružile še vprašljive študijske reforme in posledice usmerjenega izobraževanja sploh. Stalne spremembe v zadnjih dveh, treh desetletjih so namreč, če drugega ne, preko potrebe vznemirjale raziskovalno in pedagoško delo ter onemogočale ustaljenost, ki je za tovrstno delo še kako potrebna.

Razvoj geografije na univerzi lahko razdelimo na več obdobj. Prvih sedem let (1920-1927) moremo označiti kot Gavazzijevo obdobje, ko so bili postavljeni organizacijski in drugi temelji: poleg stolice (1920) je bilo realizirano še asistentsko mesto (1922), ki ga je zasedel dr. V. Bohinec, pridobljeni so bili prvi prostori, ustanovljen je bil geografski inštitut (1921), ki je deloval do 1960. leta, torej polnih 40 let; ustanovljeni sta bili nadalje geografska knjižnica in kartografska zbirka. Gavazzi je razširil tudi meteorološko mrežo v Sloveniji, reorganiziral je Zavod za meteorologijo in geodinamiko. Predvsem pa velja omeniti, da je bil Gavazzi fizični geograf, pravza-

prav hidrogeograf, saj je s tega področja na dunajski univerzi tudi doktoriral. Zato ni naključje, da segajo na ljubljanski univerzi začetki fizičnogeografskega, pravzaprav hidrogeografskega laboratorija prav v ta čas.*

Ko govorimo o prvem obdobju, je treba še pripomniti, da je Gavazzi geografsko stolido kot redni profesor prevzel na pragu svojega šestdesetega leta. Že drugo leto po prihodu v Ljubljano pa je bil tudi njen dekan. Poleg tradicionalnih fizičnogeografskih vej (klimatologije, hidrologije, geomorfologije) je Gavazzi predaval tudi splošno fizično geografijo pa tudi astronomsko. Matematična geografija ima na filozofski fakulteti potemtakem že staro tradicijo, čeprav je bila kasneje skoraj dvajset let pretrgana, podobno kakor pri hidrogeografiji in splošni fizični geografiji. Ni pa mogel Gavazzi, ki je na ljubljansko univerzo prišel z zagrebške oziroma beograjske univerze, svojega pedagoškega dela povezati z znanstvenim neposredno na slovenskem ozemlju, ker ga je pač premalo poznal. Tudi sicer je takratna geografija še v marsičem tičala na starejših, podedovanih izročilih, ki so bila v zahodni Evropi medtem povečini že presežena.

Drugo razvojno obdobje je geografija na ljubljanski univerzi doživela s prof. A. Melikom. Ta čas, od 1928. leta do druge svetovne vojne in še tik po njej, bi lahko označili kratkomalo za Melikovo obdobje, trikrat daljše od prvega. Pomeni pa s celotnega konceptijskega vidika stroke bistveno razliko. Šele z Melikom se je namreč geografija na ljubljanski univerzi razvila ne le v duhu takrat moderne srednjeevropske geografske znanosti, temveč hkrati tudi kot nacionalna veda. Obenem se je tudi vsebinsko izpopolnila ter tematsko zaokročila. V tem času se niso nadaljevala le predavanja fizične geografije, temveč so obenem stekla tudi intenzivna fizičnogeografska raziskovanja Slovenije, s poudarkom na geomorfoloških in klimatoloških raziskavah, medtem ko je hidrologija stopila v ozadje. Tudi laboratorijsko in instrumentalno terensko delo je bilo pretrgano. Pač pa je prof. Melik takorekoč na novo razvil družbenogeografska in regionalnogeografska predavanja ter raziskovanje. Eno in drugo je bilo v tem času že toliko zaokročeno, da moremo upravičeno govoriti o kompletirani znanstveni geografiji v evropskem pomenu, čeprav je slonela le na enem profesorju in enem asistentu (J. Rakovec 1927-1933, Ilešič 1953-1985). Tolikšen obseg predavanja je bil mogoč le s sistemom štiriletnega ciklusa, kajti šele nekaj let pred vojno je pedagoško delo v letih 1936-1943 najprej okreplil privatni docent za regionalno geografijo (dr. V. Bohinec) in kasneje, že na pragu vojne (1940. leta), še drugi (dr. S. Ilešič).

*Gavazzi je bil doma iz Splita, zato njegova maritimna raziskovalna usmerjenost ni naključna in tudi ne to, da je tudi v Ljubljani prvo instrumentalno opremo namenil raziskavam morja in jezer. Iz tega časa izvira tudi prevesni vodni termometer, s katerim je 25 let kasneje, že po drugi svetovni vojni, R. Gradnik meril globinske temperature Blejskega in Bohinjskega jezera. Gavazzijev prevesni termometer smo uporabljali še v začetku sedemdesetih let, torej še petdeset let po nabavi.

Celotno delo je sicer potekalo v prostorsko, personalno in gmotno zelo skromnih razmerah pa tudi študentov je bilo zelo malo, vsako leto na novo le po dva ali trije, v vseh letnikih pa povečini ducat. V celoti se je uveljavil koncept moderne, enotne, posibilitistične geografije. Fizična geografija je imela veliko težo ne le v študijskem programu, temveč tudi v raziskovalnem delu, z geomorfologijo kot elitno. Osnovne teze tega koncepta so se v celoti podaljšale še v prva povojna leta.

Tretje razvojno obdobje - če izpustimo okupacijska leta, ko je delo na univerzi povečini zamrlo, vsebinsko pa pomeni nadaljevanje predvojnega - je že prvo povojno obdobje, ki ga moremo upravičeno označiti kot Melik-Ilešičevo obdobje. Trajalo je tja do konca petdesetih let. Geografski inštitut je sicer ostal še v istih, prostorsko in finančno še vedno zelo utesnjenih okvirjih, vendar že s prvimi kadrovskega okrepi-tvami. Takoj po vojni se je geografski inštitut naposled le okreplil s prof. Ilešičem kot drugim rednim učiteljem ter nekaj let kasneje (1951) tudi z drugim asistentom (V. Klemenčič), medtem ko so se na mestu prvega asistenta v prvih petih letih po vojni (1946-51) zamenjali kar trije (C.Malovrh, S. Zrimec, V.Kokole). V skladu s tedaj enotno pojmovano geografijo sta bili poleg obeh profesorskih mest tudi obe asistent-ski opredeljeni le kot geografski, dejansko pa sta se po 1951. letu oba asistenta (V.Kokole, V.Klemenčič) usmerjala v družbeno geografijo, čeprav je prvi še uresni-čeval koncept enotne geografije, saj je začel z geomorfološki proučevanji, medtem ko je doktorat že usmeril v regionalnogeografsko, drugi asistent pa se je že skraja oprijel le družbeno geografije. Tu so tudi začetki kasnejšega nesorazmerja med fizi-čno in družbeno geografijo. Še posebej, ker je po politični diferenciaciji na takratni univerzi ostal na geografskem inštitutu le drugi asistent.

Za naš pregled je pomembno, da sta se prejšnjima fizičnogeografskima predmetoma (geomorfologiji, klimatologiji) pridružila še predavanja hidrogeografije, pedogeografi-je in fitogeografije (pa tudi matematično geografijo z osnovami kartografije moremo šteti v ta okvir), ki jih je prevzel prof. Ilešič. S tem je bila v prvih povojnih letih fizi-čna geografija domala v celoti zaokrožena.

Bistveno novo razvojno obdobje, četrto po vrsti, zelo dinamično, polno širokega razmaha pa tudi številnih protislovij, se je začelo na pragu šestdesetih let. Označiti ga moremo kot Ilešičevo obdobje, čeprav je bil prof. Melik do 1966. leta še aktiven, in čeprav so se v pedagoški in raziskovalni proces začelo vključevati mlajši geografi, tokrat že iz povojne generacije. V komaj štirih letih, od 1958. do 1962. leta, se je namreč geografski oddelek okreplil s šestimi novimi učitelji, od katerih so bili prvi štirje pred tem asistenti (V.Klemenčič, I.Vrišer, M.Žagar, D.Radinja, J.Medved, V.Leban) in štirimi asistenti (Jur.Kunaver, M.Natek, Jelka Kunaver kot strok. sod., M.Pak). Med učitelji je bilo pet družbenih geografov in le eden fizični (D.Radinja) in tudi med asistenti je bil le eden fizični (Jur.Kunaver). Skoraj trikratni porast osebja je odražal nedvomno najbolj radikalno reformo, ki jo je geografija, podobno kot celo-tna univerza, doslej doživela.

Prišlo je do številnih, že na zunaj vidnih sprememb in še pomembnejših notranjih. Vseh tu niti ni mogoče naštetih. Med zunanji velja najprej omeniti, da se je geografija takrat preselila v sedanje prostore na Aškerčevi ulici, v novo stavbo filozofske fakultete, ki je ta dotedaj sploh ni imela. Prostori so bili nekajkrat obsežnejši od prejšnjih. Prvikrat so poleg učiteljev in sodelavcev dobile svoj prostor knjižnica, kartografska zbirka, risalnica pa seveda študenti (dve predavalnici, študijsko sobo). Kmalu zatem sta dobila prostore še nanovo osnovana fizičnogeografski laboratorij s praktikumom in fotolaboratorij. Poleg bibliotekarke (T.Šifrer) in kartografa (M.Žerovnik) pa so se izpopolnili še štirje tehnični sodelavci, med njimi dva laboranta. Razmah stroke je potemtakem omogočila šele povojna doba. Celo v tolikšni meri, da je kvantitativni razvoj sprva presegel kvalitativnega.

Še pomembnejše so bile vsebinske spremembe. Celotni študij se je bistveno predruščil. Do kraja je bil speljan ne le sproti, letniški sistem, ki je postopno zamenjal cikličnega, temveč tudi stopenjski in inverzni. To je seveda terjalo povečano število predavateljev in asistentov. Poleg pedagoškega dvopredmetnega študija je bil vpeljan še nepedagoški (enopredmetni in dvopredmetni) z vrsto pomožnih predmetov. Študij se je razdrobil, povečalo se je število delnih izpitov, kolokvijev, pismenih vaj, seminarskih nalog, vpeljana je bilo diplomsko delo in spremenila se je tudi fiziognomija diplome. Celotni študij je dobil nekatere prvine srednje šole. Spremenili so se tudi nazivi diplomiranih geografov. Povečala se je sistematičnost ekskurzij, ki so se kasneje dopolnjevale s stacionarnim terenskim delom. Poleg treh temeljnih kateder (za fizično, družbeno in regionalno geografijo) so bile kasneje vpeljane še štiri druge (1978), ki so pomenile razvejanost študijskega in raziskovalnega dela. Za vodstvo oddelka se je vpeljala načelo rotacije. Sploh se je moral oddelček (takrat se je tudi preimenoval) preoblikovati v dobro organizirano enoto. Za učitelje in kasneje tudi asistente so bili prvič vpeljani nazivi za osnovne usmeritve (učitelj za fizično, družbeno ali regionalno geografijo), čeprav ne dosledno. Za ene in druge pa so bile na celotni univerzi vpeljane reelekcije s trojnimi merili - strokovnimi, pedagoškimi in družbenopolitičnimi. Do vseh teh sprememb ni prišlo na samem začetku šestdesetih let, temveč tudi še s kasnejšimi reformami. S stopenjskim in razvejanim študijem se je močno povečalo število študentov, saj se je samo v prvi letnik več let zapovrstjo vpisovalo trikrat več študentov, tudi do 120. Zato se razmerje med njimi in učitelji kljub omenjenim okrepitvam slednjih ni bistveno izboljšalo, v marsičem se je celo poslabšalo. Število študentov se je kasneje le polagoma zmanjševalo, predno se je razpolovilo, sedanjí vpis pa je tako in tako omejen.

V sedemdesetih letih se je pedagoško delo še nadalje drobilo. Koncept enotne geografije se je dokončno osul, zamenjal ga je dualistični, če že ne dezintegracijski, ki pa se teoretsko ni utemeljeval, postajal pa je tudi čedalje bolj pritisloven. Odtod nasprotna težnja, zlasti prof. Ilešiča, vendar je šel razvoj večinoma svojo, pragmatično pot.

Ta razvoj pa bi bil brez prof. Ilešiča nedvomno manj skladen in manj konsistenten. Posledice so se kazale na pedagoškem in raziskovalnem področju. Pojasnjevalo pa se jih je povečini z naglim razvojem stroke ter vrenjem v njej, kar naj bi bilo značilno za geografijo nasploh, ne le v Jugoslaviji, temveč tudi sicer po svetu.

Za fizično geografijo ni brez pomena, da so v šestdesetih letih presahnile študijske povezave z naravoslovnimi predmeti (biologijo, geologijo, meteorologijo), ki žc prej niso bile pogostne. Kot nekakšno nadomestilo sta zadnja dva predmeta v okviru geografskega programa postala pomožna. Študijske povezave so se sicer omejevale na družboslovne stroke. Hkrati je značilno, da je tradicionalno povezavo z zgodovino, ki je nekdanj prednjačila, zamenjala sociologija, saj se je tudi sama geografija precej sociološko usmerjala. Nasploh pa se je število študijskih povezav močno povečalo, kajti zajele so večino strok, ki so na fakulteti zastopane, vključno z jeziki.

Na začetku šestdesetih let porušeno ravnotežje med fizičnimi in družbenimi geografi se je nekoliko omililo šele 1967. leta s prihodom prof. I. Gamsa, ki je prevzel predavanja geomorfologije, klimatogeografije in biogeografije. Dobrih deset let kasneje (1978) se je kot učitelj pridružil še dr. F. Lovrenčak, pred tem od 1966. leta asistent, ki je med drugim prevzel tudi predavanja fitogeografije in pedogeografije. V zadnjem času se je fizična geografija okrepila še z dvema učiteljema - prof. J. Kunaverjem (1986) in doc. D. Plutom (1986), ki je bil pred tem od 1974. leta asistent. Poleg petih učiteljev sta med fizičnimi geografi še dva asistenta - mag. M. Bat od 1982. leta in D. Ogrin (1987) kot stažist raziskovalec. Tako se je razmerje med fizičnimi in družbenimi geografi v glavnem uravnesilo šele v zadnjem času.

Značilna je orientacija podiplomskega izpopolnjevanja sedanjih učiteljev fizične geografije v inozemstvu, ki ni potekala le v okviru ene od evropskih geografskih šol, temveč na različnih, namreč na univerzah v Angliji, Franciji, Nemčiji, Češkoslovaški in v Sovjetski zvezi. Tudi po doktoratih sestava učiteljev ni enostranska. Poleg doktorata iz regionalne geografije sta dva geomorfološka ter po eden fitogeografski in hidrogeografski. Značilen pa je delež fizičnogeografskih doktoratov, ki so opravljeni po vojni. V tem času je bilo takih doktoratov 16, kar je približno četrtina vseh geografskih. Pri tem je značilno, da so le v prvem obdobju prevladovali geomorfološki. Podoben kakor pri doktoratih je tudi delež fizičnogeografskih magisterijev, namreč sedem od skupno sedemindvajsetih.

V zadnjih dvajsetih letih so se predavanja fizične geografije razširila in poglobila. V marsičem so se spremenila konceptijsko, zajela pa so tudi nekatera nova področja (Gams 1972, Meze 1972, Šifrer 1972). Poleg geomorfologije velja posebej omeniti še geografijo krasa, ki ni zasnovana samo morfogogenetsko, temveč precej širše. Na novo se je razvila tudi geografija morja (maritima geografija), ki prav tako ni zasnovana

le fizičnogeografsko. Nasploh pa velja, da se študijsko (predavateljsko) delo na področju fizične geografije čedalje bolj povezuje z raziskovalnim, s terenskimi vajami in tudi z nekaterimi skupinskimi raziskavami, organiziranimi v okviru katedre za fizično geografijo. V njej se ni strnilo le celotno pedagoško delo, temveč tudi večina raziskovalnega. Posebej je treba omeniti, da se je pred dobrimi desetimi leti habilitiral za učitelja tudi biogeograf (F.Lovrenčak), kajti ta veja je bila med fizičnogeografskimi vejami najbolj zanemarjena. S tem so se vse fizičnogeografske veje kompletirale ne le študijsko, temveč tudi raziskovalno. Če smo natančni je treba priznati, da se med fizičnogeografskimi vejami doslej še ni razvila edinole zoogeografija. Toda to je značilnost večine geografskih šol po svetu. Šele v zadnjem času njena vloga na pomenu nekoliko pridobiva zaradi ekološkega vidika.

V zadnjih treh desetletjih se tudi v fizični geografiji čedalje bolj uveljavljajo kvantitativne metode. Zato ni naključje, da je v šestdesetih letih prišlo do ustanovitve fizičnogeografskega laboratorija s praktikumom, do uvajanja laboratorijskih vaj in pri terenskih vajah do uporabe instrumentalnih metod, pa seveda tudi računalniških.

Preveliko razdrobljenost geografskega študija blažijo predavanja, ki so v osnovi sicer fizičnogeografska, vendar so širše zastavljena. Poleg geografije krasi in maritimne geografije, velja to zlasti za predmeta, vpeljana ob zadnji študijski reformi (1978). Prvi je pokrajinska ekologija in drugi varstvo geografskega okolja. Fizični geografi so poleg matematične geografije prevzeli tudi del regionalnogeografskih predavanj ter didaktiko geografskega pouka. S tem se v marsičem blaži dualistična usmerjenost geografije.

Delež fizične geografije se je v zadnjem času precej uravnotežil z družbenogeografskim in regionalnogeografskim. V konceptijskem in vsebinskem pogledu sploh za to razvojno obdobje lahko rečemo, da poteka v znamenju prof.Gamsa. Tako ni le zaradi njegovega predavateljskega deleža, temveč tudi zaradi izredno plodnega raziskovalnega ter s tem povezanega publicističnega. V okviru katedre za fizično geografijo, ki jo je ves ta čas vodil prof. Gams, je bilo izpeljanih več skupnih projektov, naj je šlo za simpozije (slovenske, jugoslovanske, mednarodne), za skupinske raziskave, npr. za kvantitativno prirodnogeografsko regionalizacijo Slovenije, za slovensko kraško terminologijo, za geomorfološko karto, za skupna raziskovanja s študenti itd. Še posebej je treba omeniti idejno, teoretsko in metodološko usmerjanje, ki ga na različne načine ne le v fizični geografiji, temveč tudi širše opravlja prof.Gams. Toda ko govorimo o šoli, ki se je razvila v okviru fizične geografije, je treba vendarle na prvo mesto postaviti krasoslovno z mednarodnim ugledom. Zato ni naključje, da prihajajo na podiplomsko izpopolnjevanje tudi geografi iz inozemstva.

Čeprav gre za proslavo, je bilo v pravkar izrečenih besedah več kritičnih misli, ker menim, da so takšne besede, hkrati z iskanjem boljših poti za nadaljnji razvoj, koristnejše od poudarjanja uspehov slednjega, pa tudi splošne razmere ne spodbujajo. Kaže, da je ekstenzivna pot razvoja dokončno za nami in da se bodoči razvoj preveša v intenzivnejšega, ki bo veliko bolj kot doslej terjal osnovno specializacijo naše stroke, namreč specializacijo povezovanja posameznih delov geografije v celoto, seveda z ustreznim teoretskim, metodološkim in stvarnim utemeljevanjem.

V okviru fizične geografije pa sedanje specializacije terjajo tudi formiranje (obnavljanje) splošne fizične geografije ter z njo povezan študij fizičnogeografske regionalizacije. Podobno kakor se geomorfologija in klimatogeografija v študijskem programu opirata na geologijo in meteorologijo, se bodo morale na pomožne predmete naslanjati tudi druge fizičnogeografske veje, še posebno v okviru enopredmetne študijske skupine, ki jo kaže dokončno uveljaviti, pravzaprav obnoviti. V večji meri kot doslej naj bi fizični geografi poleg fizičnogeografske misli poglobljali tudi splošno geografsko ter tako pripomogli, da bi ožje raziskave v večji meri temeljile ne le na posebnih, temveč tudi skupnih teoretskih in drugih osnovah geografske znanosti kot celote.

LITERATURA IN VIRI

- Gavazzi A., 1922, Geografski inštitut sveučilišta u Ljubljani, Nastavni vjestnik 32, Zagreb.
- Gams I., 1972, Geografsko raziskovanje krasa v Sloveniji, Geografski vestnik 44, Ljubljana.
- Gams I., 1983, Stanje in perspektive slovenske raziskovalne geografije, Geografski vestnik 60, Ljubljana.
- Gams I., 1986, O položaju geografije v Raziskovalni skupnosti Slovenije, Geografski vestnik 58, Ljubljana.
- Ilešič S., 1940, Ob petdesetletnici Antona Melika, Lj.zvon, Ljubljana.
- Ilešič S., 1950, Slovenska geografija v 30 letih ljubljanske univerze, Geografski vestnik 22, Ljubljana.
- Ilešič S., 1960, Ob sedemdesetletnici prof. Antona Melika, Geografski vestnik 32, Ljubljana.
- Ilešič S., 1969, Geografija. Petdeset let slovenske univerze v Ljubljani, Ljubljana.
- Ilešič S., 1979, Pogledi na geografijo, Ljubljana.
- Kokole V., 1966, Anton Melik - in memoriam, Geografski vestnik 38, Ljubljana.
- Meze D., 1972, Klimatska proučevanja Slovenije, Geografski vestnik 44, Ljubljana.
- Pak M., 1981, Nekaj misli o položaju v slovenski geografiji, Geogr.f.vestnik 53, Ljubljana.
- Rakovec I., 1945, Dr.Artur Gavazzi (14.10.1861 - 12.3.1944), Geografski vestnik 17, Ljubljana.
- Šifrer M., 1972, Nekatere smeri in pogledi geomorfološkega proučevanja na Slovenskem, Geografski vestnik 44, Ljubljana.
- Vrišer I., 1986, Geografija - humanistična veda, Geografski vestnik 58, Ljubljana.
- Razprava o geografiji (I.Gams, P.Habič, V.Kokole, V.Klemenčič, J.Kunaver, A.Lah, D.Radinja, I.Vrišer), Geografski vestnik 53, Ljubljana 1981.
- Arhiv oddelka za geografijo filozofske fakultete, Ljubljana.
- Petdeset let slovenske univerze v Ljubljani, 1919-1969, Ljubljana.
- Zbornik filozofske fakultete v Ljubljani, 1919-1989, Ljubljana.

SIEBZIG JAHRE DER PHYSISCHEN GEOGRAPHIE AN DER UNIVERSITÄT VON LJUBLJANA

Auf der Universität von Ljubljana begann die Geographieforschung und das Geographiestudium durch die physische Geographie (1921), denn der erste Professor der aus Zagreb kam ist der Geograph A. Gavazzi gewesen. Die Anthro - und Regionalgeographie wurden erst nach dem Jahre 1927 mit Professor Melik ein aktives Bestandteil der hiessigen Geographie.

Die Geographientwicklung und darunter auch der physischen, konnte auf mehrere Zeitabschnitte aufgegliedert werden. Der erste typische physischgeographische Zeitabschnitt dauerte sieben Jahre (1921-1927). Nach dem damaligen Professor können wir diesen als Gavazzi Zeitabschnitt bezeichnen. Die Geographie hatte damals noch den Schleier alter Zeiten getragen, wichtig war jedoch ihr Bestehen aus wissenschafts-organisatorischen Gründen. Es wurde das Geographische Institut gegründet (1921), es entstanden die Bibliothek und die kartographische Sammlung. Gegründet wurde aber auch das ozeanologische und limnologische Laboratorium.

Der folgende Zeitabschnitt ist dreimal länger gewesen (1927 - 1946). Die Geographie ist zu einer modernen mitteleuropäischen und nationalen Fachwissenschaft geworden. Sie begann nämlich das Heimatland Sloweniens systematisch zu untersuchen. Professor Melik, der diese Forschungen leitete, ist zum ersten slowenischen Universitätsprofessor der Geographie ernannt worden. Innerhalb der physischgeographischen Forschungen und Vorlesungen widmete man der Geomorphologie und Klimatologie die meiste Zeit. Beide stützten sich an Fachuntersuchungen innerhalb Sloweniens. Nach dem damaligen Professor konnte man diesen Zeitabschnitt dem Professor Melik widmen.

Der folgende Zeitabschnitt dauerte ungefähr 14 Jahre (1946-1959) und könnte nach den beiden damals tätigen Professoren Melik-Ilešič benannt werden. Zu dieser Zeit kam an die Universität von Ljubljana noch ein zweiter Professor - nämlich Ilešič. Die Vorlesungsausrichtung und die Fachforschungen verbreiteten sich auf fast alle physischgeographische Zweige. Nebst geomorphologischen und klimatologischen wurden auch hydrogeographische, pedogeographische und phytogeographische Studien gefertigt und Vorlesungen geführt. In der slowenischen Geographie konnten nebst mitteleuropäischen auch Einflüsse Westeuropas, besonders der französischen possibilistischen Schule erkannt werden. In den sechziger Jahren kann man von dem Ilešič Zeitalter sprechen. Es waren Zeiten der radikalen Universitätsreformen die auch das Studium der Geographie sehr beeinflusst haben. Die Geographie hat neue Räume und neue Professoren und Assistenten gewonnen, gleichzeitig wurde aber auch die bestehende

Abteilung durch drei Lehrstühle gegründet. Die zyklischen Vorlesungen wurden mit jährlichen ausgetauscht. Das Studium wurde auf zwei Studienebenen - der höheren und der Hochschule - geführt. Nebst der zweifächigen pedagogischen wurde auch die "nichtpedagogische" Fachausrichtung des Geographiestudiums eingeführt. Das Forschungsprogramm wurde immer breiter und spezialisierter, weswegen nicht nur ein Dualismus sondern auch Desintegrationstendenzen, ähnlich weltweiten Entwicklungen, im Fach zu spüren waren.

Anfangs der siebziger Jahre begann im Rahmen der physischen Geographie ein Zeitabschnitt den wir nach dem führenden physischen Geographen Professor Gams, auch als den Gams Zeitabschnitt ansehen. Physischgeographische Vorlesungen wurden vertieft und die ersten Reintegrationstendenzen wurden geäußert. Nebst erwähnten klassischen Vorlesungen sind noch die Geographie des Karstes, die Landschaftsökologie, die maritime Geographie und der Umweltschutz eingeführt worden. Die Karstologie war traditionsfolgend führend. Die pedagogische und wissenschaftliche Tätigkeit konzentrierte sich im Rahmen des physischgeographischen Lehrstuhles. Dieser hat derzeit fünf Professoren und zwei Assistenten.

Für die Entwicklung der physischen Geographie ist es nicht unwichtig, dass die Geographie in den ersten dreissig Jahren (1920 - 1950) auf der Philosophischen Fakultät ihren Sitz hatte. In dieser Zeit wurden darin humanistische und naturwissenschaftliche Fächer vereint. In den nächsten zehn Jahren fand man die Geographie an der Naturwissenschaftlich - mathematischen Fakultät (1950-1959), die letzten dreissig Jahre ist die Geographie erneut ein Bestandteil der Philosophischen Fakultät die aber nun nur humanistische Fächer vereint. Eine der Folgen dieser Aufteilung ist, dass die Geographie im Rahmen des Studiums nicht an naturwissenschaftliche Fachausrichtungen, sondern mit humanistischen, bzw. gesellschaftlichen gebunden ist.